

Nummer 7

19 November 2012

NIEUWSBRIEF STICHTING RUITERSPOREN

HET RUITERTJE 7

De afgelopen maanden stonden in het teken van onze verhuizing naar Garmerwolde, hetgeen veel aandacht en energie vergde. Daardoor bleef er weinig tijd over voor het samenstellen van de nieuwsbrief maar hier is ie dan!

Zoals al aangekondigd op de website zal de nieuwsbrief verder gaan onder de naam "Het Ruitertje" (met dank aan **Wim Ruiter** uit Wierden die me wees op het bestaan van Ruitertjes koekjes van Verkade!)

De donateursdag op 13 oktober is succesvol verlopen, al kon ik er zelf vanwege spit jammergenoeg niet bij zijn. Op dit moment druppelen van diverse kanten de foto's binnen. Je vindt ze natuurlijk op de website:

<http://www.ruitersporen.nl/stichting/index.php?menu=3&page=19&item=1>

Verder wens ik iedereen een fijne herfst toe, met veel gezelligheid. Veel leesplezier met deze nieuwsbrief!

Kleine berichten

- **Nieuwe donateurs**

Drie nieuwe donateurs hebben zich aangemeld:

- ◇ Ans Bouma uit Heerenveen
- ◇ Hendrik Ruiter uit Opeinde
- ◇ Wiegertje Ruiter uit Roermond
Wiegertje is de eerste die de papieren versie van deze nieuwsbrief ontvangt, want zij beschikt niet over een PC met internet.

Ans en Hendrik zullen de meesten van ons wel kennen van een eerdere Ruiterdag.

We heten de nieuwe donateurs van harte welkom en zijn erg blij met hun steun!

- **Het laatste nieuws**

Op de website kun je altijd het laatste nieuws uit Stichting en stamboom lezen. Linksboven op die pagina kun je je emailadres invullen zodat je altijd op de hoogte wordt gehouden:

<http://www.ruitersporen.blogspot.nl/>

.. vervolg Kleine Berichten

- **Nieuwe reconstructie**

Nieuwe gegevens maken een herziening noodzakelijk van de reconstructie van de eerste generaties van onze familiestamboom. In de komende tijd zal ik deze nieuwe versie beetje bij beetje op de website introduceren. Dat doe ik met een serie artikelen onder de noemer van "Vroege Ruiters". Hier staan ze op de website:

<http://www.ruitersporen.nl/vroegeruiters/vroegeruiters.php?story=2>

- **Overlijden**

Enige tijd geleden kreeg ik van zijn zoon Michaël het trieste bericht dat **Henk-Jan Ruiter** (XV.dh), zondag 15-7-2012 te Zoetermeer is overleden.

Ik wist dat Henk-Jan ziek was, al was dat geen onderwerp in onze correspondentie. Hij moest spijtig genoeg verstek laten gaan bij de familiedag vorig jaar maar bleef wel geïnteresseerd in de familie en de Stichting.

Henk-Jan was ook donateur - vanaf het eerste uur - en we verliezen in hem een groot supporter.

Ik ga te zijner tijd een herinneringspagina op de website voor Henk-Jan inrichten, zodat we hem kunnen blijven gedenken.

- **Verhuizing**

Na meer dan 30 jaar in de stad Groningen gewoond te hebben, is vanaf 10 september 2012 een grote wens van mij in vervulling gegaan: een vrijstaand huis in een dorp dichtbij de stad.

Gelukkig deelde Denise deze wens, en we zijn ontzettend blij dat we onze droom nu hebben kunnen verwezenlijken. We zijn inmiddels naar Garmerwolde verhuisd, een klein dorpje juist ten oosten van de stad. Dat laatste maakt het mogelijk om toch nog fietsend naar ons werk te kunnen blijven gaan.

Daarmee verandert dus ook het correspondentieadres van de Stichting Ruitersporen:

RUITERSPOREN GAAT VERHUIZEN!

Per 10 september 2012
is ons nieuwe adres:

Stichting Ruitersporen
Dorpsweg 53
9798 PD Garmerwolde
050 - 542 3919

Binnenlandsche Berigten

De Koninklijke Bibliotheek is eind 2006 gestart met het project Databank Digitale Dagbladen.

Het project digitaliseert op grote schaal Nederlandse nationale, regionale, lokale en koloniale dagbladen en stelt deze gratis beschikbaar op internet.

Het gaat in totaal om acht miljoen pagina's, vanaf de eerste krant uit 1618 tot aan kranten uit de twintigste eeuw.

In de afgelopen periode heb ik vrij intensief in deze databank gesnuffeld en een groot aantal interessante krantenartikelen opgediept. Vooral het Nieuwsblad van Friesland - destijds ook bekend als Hepkema's courant - leverde veel interessant materiaal op. Deze krant bestreek met name het gebied rond Heerenveen (van Blokzijl/Steenwijk tot Akkrum/Drachten) en in de periode 1901 - 1951 vond ik meer dan 1000 advertenties en artikelen die betrekking hadden op onze familie.

De meeste daarvan heb ik inmiddels in de stamboom ondergebracht en de stamboom aangevuld met uit de advertenties verkregen gegevens.

Maar enkele berichten springen er duidelijk uit. Zoals deze, die ik tegenkwam in de Arnhemsche Courant van dinsdag 11 oktober 1842:

Kampen, 8 oot. In den nacht van 25 en 26 september, ontdekte schipper *Jan Wichers, de Ruiter*, van Blokzijl, dat zijn schip zich in eenen ziakenden staat bevond; met veel moeite, al scheppende en pompende, hielden zij het drijvende tot 's morgens 3 ure, toen zij in de volstrekte onmogelijkheid waren, het langer boven water te houden.

Een klein en zeer vlak Vriesch bootje moest toen 8 personen, namelijk den schipper, den knecht, de vrouw, derzelve zuster met vier nog kleine kinderen ontvangen, en daarmede hebben deze ongelukkigen met felle wind en holle zee, in het Val van Urk, tot 's morgens zeren ure moeten drijven, elk oogenblik eenen gewissen dood voor oogen ziende, toen gelukkig een Urker visscher, genaamd *Albert Willens*, hen ontdekte.

Met veel moeite en beleid (dewijl de kleinste mislag hun aller dood te weeg konde brengen) gelukte het hem, hen behouden in zijne schuit over te nemen en op Urk aan te brengen, waar zij door de ingezetenen met blijdschap ontvangen en met liefde verzorgd zijn geworden.

En in het Algemeen Handelsblad van 1 oktober lezen we:

EDELMOEDIGE LANDGENOOTEN!

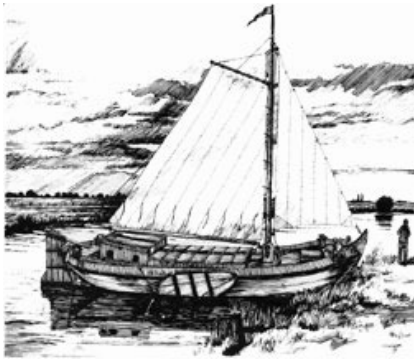
Schipper **JAN DE RUITER W.z.**, van hier, trof in den nacht van 25 op 26 September jl. het navolgend onheil. In het val van Urk naar de Lemmer op laverende, bekwam zijn Jachtschip een zwaar lek. Na vier uren vruchteloos gepompt en geschept te hebben, bleef hem en zijne knecht **ANTONIE POLMAN**, onlangs uit ons Weeshuis ontslagen, zijne vrouw en hare zuster, benevens vier kleine kinderen, waarbij een zuigeling niets over dan in een klein plat bootje over te stappen. Vier uren lang worstelen zij tegen de baren, trachtende het Eiland Urk te bereiken. De nood klimt hoog. De krachten bezwijken meer en meer, maar nu ook is de redding nabij. Een visscher, **ALBERT WILLEMS**, van Urk uitgevaren ontdekt het kleine maar opgepropte bootje en wordt naast God hun redder. De Eilanders danken met de geredden den Alontfermer en paren daarmede weldadigheid. Evenwel zij zijn van alles ontbloot. In hunne eerste behoeften is door hunne plaatsgenooten voorzien. Met zoo vele geredden, in en door het weldadige Nederland, roepen zij ook uwe ondersteuning in, of zij weder tot stand mogten geholpen worden, die ook door hunne goede zeden dit niet onwaardig zijn.

De ondergeteekenden belasten zich gaarne met den ontvangst van iedere gift, op hunne nadere openlijke verantwoording, bij de betuiging van te zullen zorgen voor de doelmatigste besteding.

.. vervolg Binnenlandsche Berigten

Wie was deze schipper Jan Wichers de Ruiter uit Blokzijl?

Kennelijk was hij getrouwd, en voer ook zijn schoonzus mee. In de tekst is niet helemaal duidelijk of de kinderen van de schoonzus zijn of van Jan en zijn vrouw.

Zonder twijfel betreft het hier Jan Wiegiers de Ruiter uit onze familie, die we inderdaad kennen als schipper:

<http://www.ruitersporen.nl/redirect/redirect.php?BM3907>

In de afbeelding links zien we een **Blokzijler Jacht**; met een dergelijk snel en niet te groot vrachtscheepje moet Jan de Zuiderzee hebben bevaren.

Daarmee was hij bepaald niet de enige; in de winter lag de hele havenkom van Blokzijl vol met dit soort schepen.

Van de vier kinderen, waarvan we de geboortedatum in Blokzijl hebben teruggevonden is de tweeling in 1842 al niet meer in leven. Het is heel goed mogelijk dat er nog andere kinderen zijn geboren in andere plaatsen. Immers, een schipper was veel onderweg en het hele gezin voer mee op het schip. Blijkbaar is er in 1842 nog een baby geboren die als zuigeling in de krant genoemd wordt.

Deze ramp sprak in het hele land tot de verbeelding en al snel kwamen er allerlei acties op gang om geld in te zamelen voor dit diep getroffen gezin. Enkele opvallende berichten:

Ten behoeve van den schipper Jan Wichers de Ruyter, van **Blokzijl**, die volgens Advertentie in ons Nummer van 6 October tengevolge van het zinken van zijn Schip in het val van Urk, zijn gansche vermogen verloren heeft en ter naauwernood met zijn gezin een gewissen dood is ontkomen, is aan het Bureau van het **HANDELSBLAD** ontvangen: Van A. Z. f 3; A. Z. f 3.

BLOKZIJL, 20 October 1842. Bij de ondergeteekende is wel en met dankzegging ontvangen ten behoeve van *Jan Wz. de Ruiter*, die door het zinken van zijn schip in het val van Urk alles verloren, en ter naauwernood met zijn talrijk gezin een gewissen dood is ontkomen: Van Zijne Koninklijke Hoogheid den Prins *van Oranje* in bankpapier f 100; een coupon n. w. s. f 10, postmerk Middelburg ge. F; een idem ten laste de stad Vlaardingen f 10, postmerk Utrecht get. N. N.; een idem f 12,37½, postmerk Haarlem ger. N. N. Zoo zien ook deze ongelukkigen aanvankelijk zich door edele menschen beweld digd en danken Hem, die hen redde in den nood en nog hun Verzorger blijft. Mog en ook andere menschenvrienden, van dit treurig lot onderrigt, helpen, opdat de ondergeteekenden hun doel geheel mogten bereiken, en deze ongelukkigen in staat gesteld worden, om op nieuw hun bedrijf voortzetten.

J. W. D. KAËMPFF, Burgemeester.
 J. M. LE COULTRE,
 B. A. P. VAN BALEN, } Predikanten.

— Naar men verneemt, heeft het H. M. de Koningin behaagd, in te teekenen voor 25 exemplaren op het Kersgedicht, getiteld: *Jezus Geboorte*, door *A. L. Lesturgeon*, uit te geven ten voordeele van schipper *Jan Wichers de Ruyter*, te **Blokzijl**, door den boekdrukker *R. van Wyk, Anths. Zoon*, te Zwartsluis.

.. vervolg Binnenlandsche Berichten

De ramp liet Jan Wiegers berooid achter. Hij was alles kwijt: zijn werk, zijn inkomsten en zijn "huis". Hoe is het hem verder vergaan? Heeft hij een nieuw schip kunnen kopen?

Wat zeker is: in Blokzijl vinden we van Jan Wiegers, zijn vrouw en zijn kinderen geen enkel spoor meer. Het is te verwachten dat hij zich in de omgeving van Utrecht (zijn broer Hermen woonde daar al vanaf 1831) heeft gevestigd. Ook zijn vader Wieger overlijdt daar in 1844.

Voor zover het zoeken met internet het toelaat (genlias.nl, wiewaswie.nl) heb ik in Amsterdam nog een levensteken ontdekt. We komen daar een zoon Wieger tegen als hij in het huwelijk treedt met Antje Pronk en daarbij ook zijn zoon Jan Wichert erkent. Wieger is groenteverkoper, milicien (dienstplichtig en ingeloot soldaat) en winkelier. Als Wieger in 1871 voor de tweede maal trouwt, wordt ook Jan Wiegers' beroep genoemd: koopman..

De kleinzoon Jan Wichert trouwt in 1893, eveneens in Amsterdam. Hij is glazenwasser.

De archieven van Amsterdam zijn maar beperkt ontsloten via internet. In de archieven zal nog van alles te vinden zijn, maar gezien de afstand laat ik dat over aan anderen. Dus, iemand?

Ruiter in 17 stappen : generatie 4

In de afgelopen nieuwsbrieven waren al drie stappen gezet in deze serie. Maar nieuwe gegevens maken het noodzakelijk om de reconstructie van de eerste generaties van onze stamboom te herzien. Mogelijk moeten we stap 3 opnieuw zetten en een nieuwe richting inslaan.

De komende tijd zal ik me met deze verbeterde reconstructie bezig houden en daardoor zullen we in deze serie eventjes pas op de plaats moeten houden. Maar: wordt vervolgd!

Veenarbeiders?

Het is ongetwijfeld waar dat zeer veel (De) Ruiters hun werkzame leven in het veen hebben doorgebracht. Daarbij komt bij mij al snel het beeld naar voren van arme sloebers die voor dag en dauw in het donker naar hun werk - ver in het veld - sjokten om daarna tot de avond in de turf bezig te zijn. Zwaar en slecht betaald werk ook nog. Maar het leverde nèt genoeg op om in leven te blijven: een moeizaam en hard bestaan - voor mannen maar even zo goed voor vrouwen (en zelfs kinderen..).

In de doop- en trouwboeken van de hervormde kerk vinden we wel namen, maar bijna nooit beroepen. Gelukkig zijn we sinds een paar jaar in het bezit gekomen van een aantal notariële akten, waarin incidenteel wèl beroepen genoemd worden. En wat blijkt? Het beroep veenarbeider, veenwerker, turfmaker of veenbaas komen we bij de vroege generaties in het geheel niet tegen!

Zo ontmoeten we bijvoorbeeld Frans Jans Ruijter - in 1658 wordt hij genoemd als **kleermaker!** En onze stamvader, Wijcher Jans Ruijter, kennen we sinds kort als **molenaar** op het gemaal. En verder natuurlijk nog de **bakker** Jan Wijchers, die zich zelfs Backer gaat noemen. En dan noem ik nog Jan Jans Ruijter, **grootschipper** en **handelaar**. Schippers komen we sowieso veel tegen. En tenslotte hebben we onlangs Marten Jans 'ontdekt', nota bene **schoolmeester!**

Wat moeten we hier van denken? Was de familie Ruijter dan van oorsprong geen turfmakers-familie?

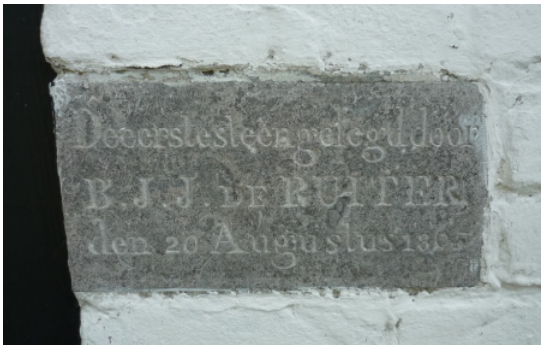
Ik veronderstel dat alleen beroepen genoemd werden, als die afweken van de norm. Was het overgrote deel van de werkende bevolking overdag in het veengebied aan het werk, er waren natuurlijk ook ondersteunende beroepen; ver in de minderheid, maar wel heel erg nodig en daardoor opvallend en vermeldenswaard.

De Laatste Stuiver

In de wandeling noemde ik het café "De Laatste Stuiver", dat zeer recent is gesloopt (om weer met moderne middelen en materialen te worden opgebouwd).

Ik kreeg contact met de Kees en Yvonne Smit - de huidige eigenaren - die me vertelden dat het huis volgens hun informatie gebouwd werd door Albert de Ruiter, "een belangrijke man in de polder", maar verder voor hun onbekend. Wel staat vast dat de eerste steen is gelegd door ene **B. J. J. de Ruiter** op 20 augustus 1865:

Uit de stamboom kennen we slechts één persoon met deze initialen : **Berend Jacob Joosten de Ruiter**, die in 1865 acht jaar oud was.

Dan ligt het voor de hand dat zijn vader, Joost Dirks de Ruiter, het huis heeft gebouwd. Joost was de eerste opzichter van de Grote Veenpolder, dus zeker niet de minste. Dit vergt nog nader onderzoek, en hier kom ik zeker nog op terug!

In de vorige nieuwsbrief beschreef ik een wandeling langs de Scheene. Het verhaal blijkt nog niet af.

Ik ontving verschillende positieve reacties. Eén groepje heeft de wandeling zelfs twee keer gedaan, zó viel het in de smaak!

Alle reden om verder te gaan met deze rubriek in de volgende nieuwsbrief. Dan komt een wandeling/fietstocht langs Ossenzijl en Kalenberg aan de orde.

Het café "De Laatste Stuiver", met daarachter nog net zichtbaar de molen "De Rietvink".

Het huis van Dirk Wiegers Ruiter

De wandeling voerde ons ook langs het huis van **Dirk Wiegers Ruiter**, waarvan nu niets meer terug te vinden is. Op de plek van dat huis staat nu een zomerhuisje. Enige jaren geleden had ik contact met de toenmalige bewoonster.

Ze had me destijds een paar foto's opgestuurd van het oorspronkelijke huisje.

Hoe kan het ook anders, we herkennen het onmiddellijk als een karakteristiek vervenershuisje, waarvan er in Overijssel en Friesland zo veel hebben gestaan.

Vergeet daarbij niet dat dit de huisvesting was van de rijkere bovenlaag; zij konden zich een huis van steen veroorloven.

De arbeiders moesten het doen met houten keten en plaggenhutten.

Een wereld van turf

II. Landschap

De Romeinen beschrijven hoe de bevolking van de lage landen langs de kust op terpen leeft. De rest van ons land is vrijwel onbegaanbaar: het is één groot veenmoeras.

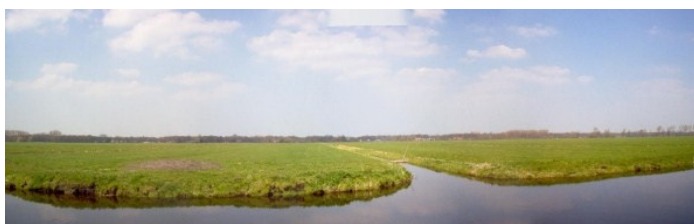

Alleen via waterwegen is verplaatsing mogelijk en de Romeinen zien mede daarom af van een werkelijke bezetting van ons land.

Het hoogveen groeide tot ver boven de waterspiegel (de veenpakketten werden wel tot 10 meter dik). Tegelijkertijd vertoonde het een gigantisch vermogen tot wateropname (veenmos bestaat voor meer dan 90% uit water). Dat resulteerde in een volstrekt onbegaanbaar terrein. De terpbewoners waren in hun rug gedekt en hadden alleen vanuit zee gevaar te duchten (Noormannen). Toen de bevolkingsdruk toenam en nieuwe vestigingsplaatsen gezocht werden, kwam men toch op deze hoogvenen terecht.

Men ontdekte dat je door het graven van greppels het veen kon ontwateren. Langs een ontginningsas, bijvoorbeeld een weg of een sloot, werd om een vaste afstand (bv. om de 10 roeden = ca. 40 meter) een zijslot gegraven (in NO-Overijssel heetten dat "weren", in Friesland "stellen").. Tussen de weren verzezen de hoeven.

Het land werd begaanbaar en geschikt voor eenvoudige landbouw, vooral boekweit, rogge en haver. Maar het duurde niet lang voordat het aan de lucht blootgestelde veen oxideerde, en ging inklinken. Door de bodemdaling (echt met me-

Vele generaties (De) Ruiter hielden zich bezig met de turfwinning. Het leverde vaak niet meer dan een schamel bestaan op; de verdiensten waren in het algemeen laag en het werk was erg zwaar. De vorige keer zagen we iets van de onstaansgeschiedenis van het veen. Deze keer bespreken we het landschap, dat hiervan het gevolg was.

ters!) werd het gebied weer natter en daardoor ongeschikt voor de akkerbouw.

Als dan het gebied ging dalen, verlangde men de zijsloten verder het onontgonnen gebied in, volgens 'het recht van opstrek'. Dit had als gevolg dat de rij van hoeven in de loop der tijd steeds verder het hoogveengebied inschoof. Dit verschijnsel werd "wandelende dorpen" genoemd. Als er een kapel gebouwd was, bleef die eenzaam in het natte land achter. Op oude kaarten vind je ze nog wel: "oudt kerkhof".

Het natte land dat achterbleef was niet langer geschikt voor landbouw. 's Zomers konden er misschien wat koeien grazen, en het gras werd een of twee keer per jaar gemaaid en gehooïd. Veenweidegebieden, hooilanden, blauwgraslanden, mieden of meden werden deze gronden genoemd en ze waren vaak in gemeenschappelijke bezit (meente).

Het zijn zeer voedselarme gebieden en komen tegenwoordig eigenlijk niet meer voor.

Maar helemaal waardeloos waren deze gronden toch niet. Het bleek dat de grond - mits goed gedroogd— heel geschikt was om te verbranden. Voor eigen huisbrand werd al in de vroege middeleeuwen turf gestoken. In de volgende nieuwsbrief zullen we daar mee over vertellen.

Veenweidegebied. Veel water en lange kavels. Te nat voor bomen.

Donateursdag 2012

De donateursdag 2012 is door 19 van onze donateurs bezocht. Uit de reacties die ik ontvang maak ik op dat iedereen een mooie dag heeft gehad. Gelukkig was mijn zuster Afke bereid om te zorgen dat het programma goed verliep. Dank je Afke, deze is voor jou:

Foto afkomstig van Age en Ali Douma uit Meppel. Bedankt!

Wie helpt ons?

- Laat ons weten wat je van de nieuwsbrief vindt. Alle opmerkingen, suggesties en aanvullingen zijn welkom. Heb je ideeën voor verbeteringen, valt je iets op, mis je iets, is er iets onduidelijk, laat het ons weten!
info@ruitersporen.nl
- Heb je een vraag voor ons, of voor iemand anders in de familie, of weet je het antwoord op een eerder gestelde vraag, reageer! info@ruitersporen.nl
- Heb je materiaal voor deze nieuwsbrief, een weetje, een foto, een verhaaltje, neem contact met ons op!
info@ruitersporen.nl

Als je deze nieuwsbrief op je printer afdrukt, kun je hem ook laten lezen aan familieleden zonder internet.